

ЕКОНОМІКА

УДК 658.15:334.735]:355.018(477.65)

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2024-2-1>**НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ СПОЖИВЧОГО ТОВАРИСТВА
В УМОВАХ ВІЙНИ****Н. С. ПЕДЧЕНКО**

перший проректор, доктор економічних наук, професор;

А. О. ШИРОЧКІНА

магістр;

О. А. ЛАПЕЙЧУК

магістр;

Ю. О. НЕСТУЛЯ

аспірант;

О. В. НЕСТУЛЯ

аспірант,

Полтавський університет економіки і торгівлі

Анотація. *Мета статті* полягає в узагальненні кращих практик управління фінансовим потенціалом та розробка дієвих напрямів покращення управління ним для підприємств та організацій споживчої кооперації в умовах війни. **Методика дослідження.** *Досягнення заявленої у статті мети* реалізовано за допомогою таких методів дослідження: логічного узагальнення, наукової абстракції, структурного аналізу, аналітичного методу. **Результати.** *В статті обґрунтовані основні принципи управління фінансовим потенціалом, розкриті особливості господарювання підприємств та організацій системи споживчої кооперації та запропоновані основні напрями поліпшення політики управління фінансовим потенціалом. Такі напрями спрямовані на підвищення ефективності використання та відтворення основних та оборотних активів товариства, підвищення ефективності управління людськими ресурсами, підвищення ефективності управління господарськими та фінансовими процесами. Запропоновані інформаційні продукти, що дозволять врахувати особливості управління фінансовим потенціалом на основі визначеності з основними його складовими, їх структурою та значимості для отримання інтегрального показника розвитку. Практична значущість результатів дослідження.* Використання на практиці запропонованих науково-теоретичних підходів дозволить підвищити управління фінансовим потенціалом підприємств та організацій споживчої кооперації.

Ключові слова: управління, покращення, фінансовий потенціал, підприємства та організації споживчої кооперації, особливості, війна.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Актуальність проблеми формування фінансового потенціалу для вітчизняних підприємств та організацій посилюється у зв'язку із розгортанням військових дій в Україні, під впливом чого відбувається скорочення обсягів випуску та реалізації продукції, товарів, робіт та послуг в усіх галузях економічної діяльності, спостерігається обмеження доступу до ресурсів, відтік трудових ресурсів, відзначається скорочення інвестицій в українську промисловість, що в цілому скорочує її фінансово-інвестиційний потенціал та обмежує можливості розвитку. Можемо стверджувати, що для збереження національної економіки великого значення

набуває саме ефективне управління фінансовим потенціалом підприємств та організацій, що передбачає доведення його до рівня, необхідного для досягнення стратегічних цілей і завдань сталого розвитку господарюючого суб'єкта та подолання тих перешкод, які поставили перед вітчизняними підприємствами і організаціями виклики сучасного зовнішнього середовищу. Такі виклики є суттєвими і для підприємств та організацій споживчої кооперації України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування і використання фінансового потенціалу підприємства присвячено роботи таких провідних вітчизняних та закордонних дослідників як О. Арєф'єва, М. Андрієнко, О. Кравченко [1], П. Марченко, А. Бондар [2],

Н. Педченко [3] та ін. Вагомим внеском у дослідження розвитку підприємств та організацій споживчої кооперації на основі її потенціалу є наукові доробки С. Бабенка, О. Березіна, В. Власенка, В. Гончаренка, П. Куцика, Б. Мартоса, О. Нестулї, А. Пантелеймоненка, Н. Педченко [4], Г. Скляра [5], Л. Шимановської-Діаніч [4] та ін.

Проте, значної актуальності нині набувають питання дослідження змін, які відбуваються в управлінні фінансовим потенціалом підприємств і організацій споживчої кооперації в умовах криз, а особливо, що стосується України, в умовах війни. Це і визначило мету написання даної статті.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в узагальненні кращих практик управління фінансовим потенціалом та розробка дієвих напрямів покращення управління ним для підприємств та організацій споживчої кооперації в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Під час війни вітчизняна економіка країни потерпає від значних викликів, тому особливу увагу слід приділити фінансовому потенціалу Кіровоградського районного споживчого товариства та особливостям управління ним, що спрямовані на ефективне формування та результативне використання фінансового потенціалу, а загалом на забезпечення його збереження. Основними принципами управління фінансовим потенціалом Кіровоградського районного споживчого товариства відносять є наступні, що наведені на рис. 1.

Підприємства та організації споживчої кооперації при порівнянні з підприємствами інших форм власності та видів економічної діяльності мають свої особливості ведення фінансово-господарської діяльності та, відповідно, і особливості управління фінансовим потенціалом. На сьогодні сформувалася інтегральна модель розвитку системи споживчої кооперації України, що об'єднує відносини, властиві класичній моделі розвитку споживчої кооперації, а також моделі кооперації працівників у сфері торгівлі та кооперації підприємців – роздрібних підприємців.

Останні дві підприємницькі моделі сприяють нарощенню обсягів і підвищенню економічної ефективності діяльності кооперативних господарюючих суб'єктів, що сприяє формуванню фінансового потенціалу для відтворення дії механізму кооперативних виплат і виплат на паї, та забезпеченню відтворення кооперативної автентичності системи споживчої кооперації. Розвиток відносин соціального партнерства у фінансово-кредитній сфері має бути адекватним моделі сфери споживчої кооперації, побудованій на кооперативних принципах і цінностях. Основою мають становити економічні відносини, пов'язані з реалізацією кооперативних принципів економічної участі засновників та пайовиків і розвиток співробітництва між кооперативами [6].

Реалізація відносин економічної участі учасників у господарсько-фінансовій системі споживчої кооперації має розділено-сумісний характер. Розділеними є відносини з формування за рахунок вступ-

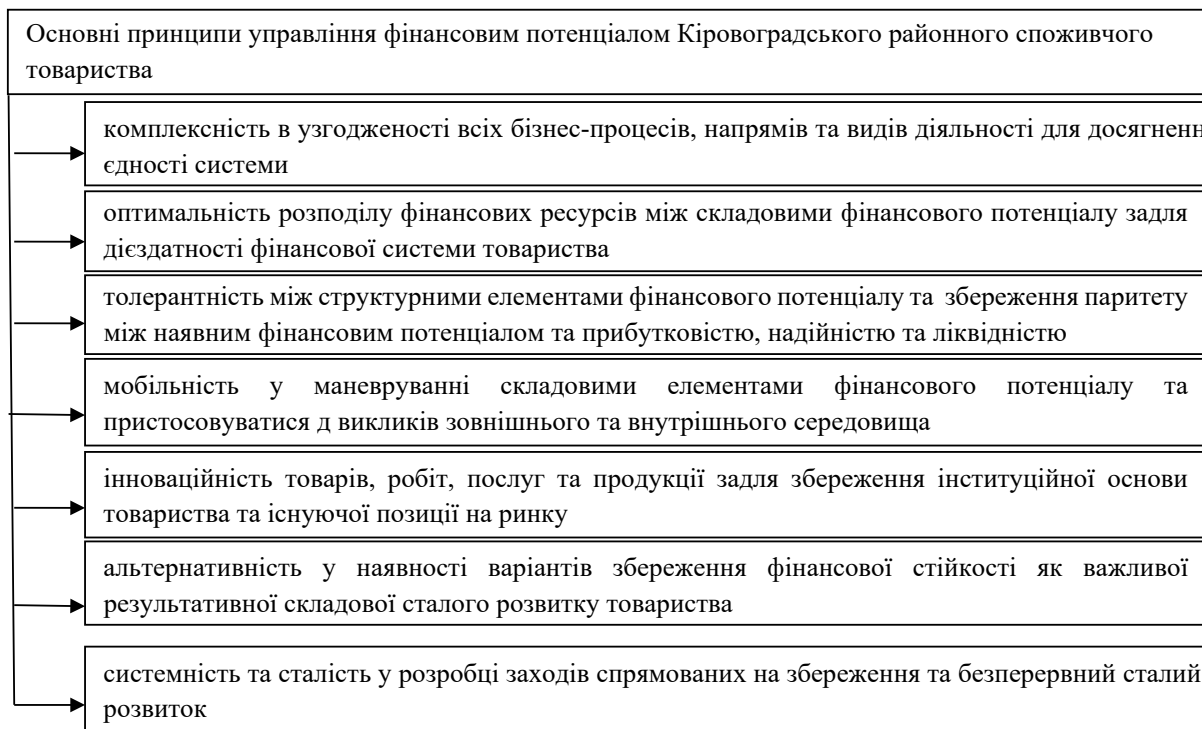

Рис. 1. Основні принципи управління фінансовим потенціалом Кіровоградського районного споживчого товариства

них, пайових і цільових внесків окремих учасників на стадії їх заснування та подальшого розвитку. Сформований за рахунок спільних коштів капітал сприяє досягненню мети діяльності споживчої кооперації – забезпеченню потреб його пайовиків у товарах, роботах і послугах. Сумісність полягає у відносинах створення основного й оборотного капіталу системи споживчої кооперації як економічної умови розвитку соціального партнерства [6].

Особливості функціонування механізму управління фінансовим потенціалом підприємств споживчої кооперації зумовлені колективною формою власності, багатогалузевою діяльністю та специфікою внутрішньосистемних фінансових відносин. До характерних особливостей фінансово-господарської діяльності підприємств споживчої кооперації, що впливають на фінансовий потенціал, можна віднести такі: структура власного капіталу, а саме наявність пайового капіталу; соціальна орієнтованість діяльності, що передбачає захист інтересів пайовиків кооперативу; внутрішньогосподарські та внутрішньосистемні фінансові взаємовідносини, що будуються як на засадах комерційного (господарського) розрахунку, так і на принципах взаємодопомоги та взаємопідтримки; специфіка використання чистого прибутку, частина якого спрямовується на виплату дивідендів, інші соціальні заходи для пайовиків, витрати на утримання апарату управління споживспілок [6].

При розробці або виборі ефективної моделі управління фінансовим потенціалом підприємств та організацій системи споживчої кооперації слід врахувати особливості господарювання самої системи споживчої кооперації (рис. 2).

Дослідивши ефективність формування та результативність використання фінансового потенціалу Кіровоградського районного споживчого товариства та особливості функціонування самої системи споживчої кооперації [4], можемо виділити основні напрями поліпшення політики управління фінансовим потенціалом (рис. 3).

У зв'язку з тим, що фінансовий потенціал товариства є складно структурованою системою, а управління такою системою залежить, на нашу думку, в першу чергу від галузевого спрямування (а для системи споживчої кооперації характерним є багатогалузевість) та життєвого циклу. До цього варто додати виклики, пов'язані з війною в Україні. Тому, на нашу думку, процес управління фінансовим потенціалом Кіровоградського районного споживчого товариства повинен бути безпосередньо пов'язаний з процесами з автоматизацією та діджиталізацією [5].

Зрозумілим є той факт, що інформаційні технології дозволять не тільки математично інтерпретувати будь-яку систему, але й стати могутнім інструментарієм виявлення внутрішніх закономірностей, її властивостей, формування й прийняття за результатами опрацювання оптимальні рішення. Інформаційні технології нададуть можливість досконало дослідити і вивчити наведену інформацію та на цій основі поєднати різні методи дослідження з метою забезпечення прийняття ефективних рішень в управлінні фінансовим потенціалом підприємств та організацій споживчої кооперації. Оскільки, під інформаційними технологіями прийнято розуміти не лише «сукупність методів, виробничих процесів», але і програмно-технічні засоби та викорис-

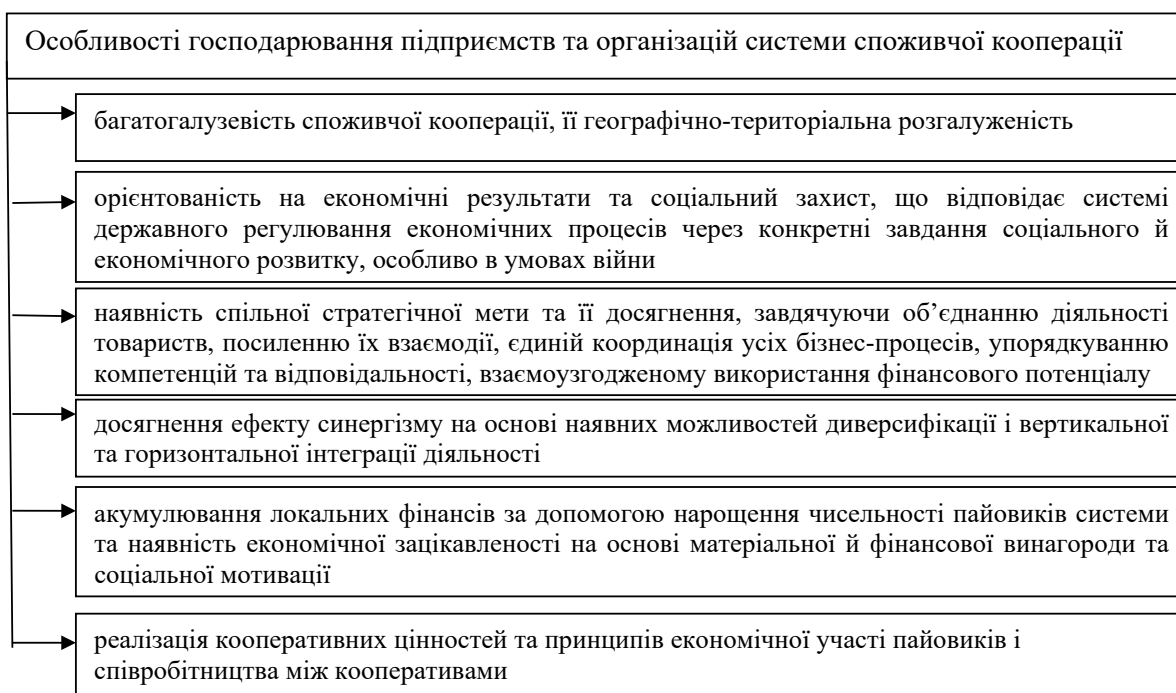

Рис. 2. Особливості господарювання підприємств та організацій системи споживчої кооперації

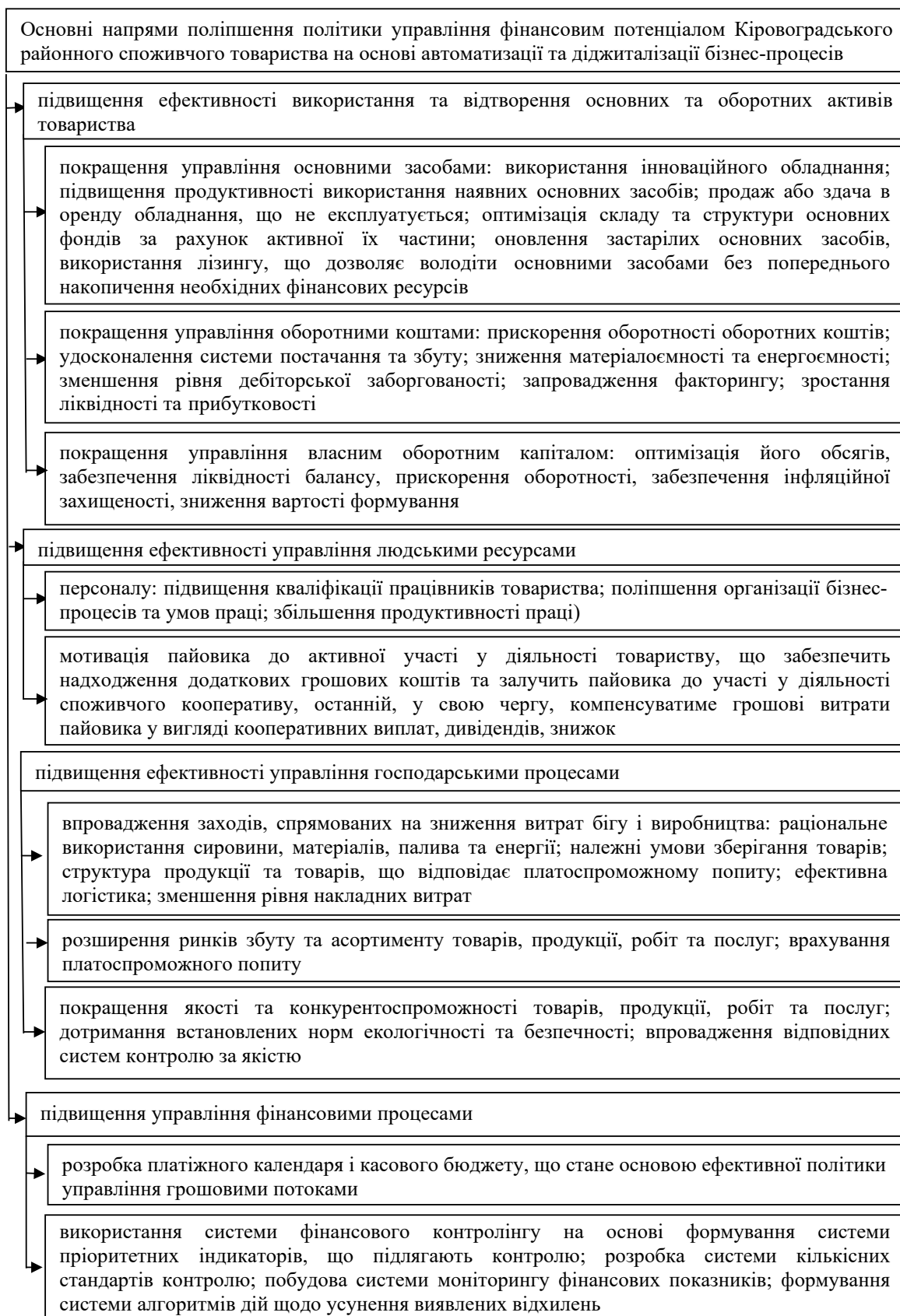

Рис. 3. Основні напрями поліпшення політики управління фінансовим потенціалом

тання ПЕОМ для «збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, відображення і використання інформації в інтересах її користувачів», то це стане можливим лише при умілому використанні сучасного програмного забезпечення, що дозволяє використовувати як інструментарій інформаційних технологій стандартні пакети, наприклад, SPSS, MAPLE, MathLab та STATISTICA [3]. Крім цього, інформаційні технології – це не просто інструменти пізнання (метод районування, кластерний аналіз, аналіз чутливості, розрахунок показника (коефіцієнта) еластичності та таксономічного показника розвитку, методи імітаційного моделювання) та програмні пакети (SPSS, MAPLE, MathCD, MathLab, STATISTICA), а й процеси [3]. Тоді інформаційні технології підтримки прийняття рішень при управлінні фінансовим потенціалом – це процес, що передбачає сукупність послідовних дій, спрямованих на підвищення ефективності управління підприємств та організацій споживчої кооперації, заснованих на оптимізації основних складових потенціалу, узгодженості їх впорядкування на основі вагомості, значимості, толерантності та прогнозованості у сценаріях майбутнього розвитку. Таким чином, запропоновані інформаційні продукти дозволяють врахувати особливості управління фінансовим потенціалом Кіровоградського районного споживчого товариства, що полягають у визначеності з основними його складовими, їх структурою та значимості для отримання інтегрального показника.

Такі підходи до управління фінансовим потенціалом забезпечать логічність в обґрунтуванні вибіркової сукупності, спрямованість у виділенні складових потенціалу розвитку, узгодженість у впорядкуванні вагомості таких складових, значимість у встановленні толерантних зрушень на основі граничної межі ризику, практичність у визначеності зі сценаріями розвитку [3].

Висновок із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Отже, запропоновані напрями покращення управління фінансовим потенціалом Кіровоградського районного споживчого товариства в умовах війни базуються на таких аспектах як виявлені основних принципів управління фінансовим потенціалом Кіровоградського районного споживчого товариства; особливостях господарювання підприємств та організацій системи споживчої кооперації та основних напрямках поліпшення політики управління фінансовим потенціалом, що включає підвищення ефективності використання та відтворення основних та оборотних активів товариства, підвищення ефективності управління людськими ресурсами, підвищення ефективності управління господарськими процесами та фінансовими процесами. У зв'язку з війною в Україні процес управління фінансовим потенціалом Кіровоградського районного споживчого товариства повинен бути безпосередньо пов'язаний з автоматизацією та діджиталізацією бізнес-процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О.В., Андрієнко М.М., Кравченко О.Р. Управління фінансовим потенціалом підприємства. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/35.pdf (дата звернення: 01.04.2024).
2. Марченко П.М., Бондар А.І. Управління фінансовим потенціалом підприємства. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2018/6.pdf (дата звернення: 01.04.2024).
3. Педченко Н.С. Застосування економіко-математичних методів при стратегічному управлінні потенціалом розвитку підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2011. Вип. 2(47). С. 88–91.
4. Педченко Н.С., Шимановська-Діаніч Л.М. Концептуальні підходи до управління ефективністю формування й результативністю використання потенціалу розвитку підприємств та організацій споживчої кооперації. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2019. № 1. С. 15–24.
5. Педченко Н.С., Стрілець В.Ю., Франко Л.С. Міжнародний досвід державної підтримки діджиталізації малого та середнього підприємництва : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2022. 141 с. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=SSor-SIAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=SSor-SIAAAAJ:H_jBuVxbQIAC (дата звернення: 01.04.2024)
6. Скляр Г.П., Педик О.О. Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємств споживчої кооперації та його удосконалення в умовах перехідної економіки. *Українська кооперація*. 2010. № 3.

REFERENCES

1. Arefieva O. V., Andriienko M. M., Kravchenko O. R. Upravlinnia finansovym potentsialom pidpriemstva [Management of the financial potential of the enterprise]. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/35.pdf (accessed April 1, 2024).
2. Marchenko P. M., Bondar A. I. Upravlinnia finansovym potentsialom pidpriemstva [Management of the financial potential of the enterprise]. Available at: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2018/6.pdf (accessed April 1, 2024).
3. Pedchenko N. S. (2011) Zastosuvannia ekonomiko-matematychnykh metodiv pry stratehichnomu upravlinni potentsialom rozvytku pidpriemstva [Application of economic and mathematical methods in the strategic management of the development potential of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, vol. 2(47), pp. 88–91.

4. Pedchenko N. S., Shymanovska-Dianych L. M. (2019) Kontseptualni pidkhody do upravlinnia efektyvnosti formuvannya y rezultatyvnosti vykorystannya potentsialu rozvytku pidpriemstv ta orhanizatsii spozhyvchoi [Conceptual approaches to managing the effectiveness of the formation and effective use of the development potential of enterprises and organizations of consumer cooperation]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya : Ekonomichni nauky*, no. 1, pp. 15–24.

5. Pedchenko N. S., Strilets V. Yu., Franko L. S. (2022) Mizhnarodnyi dosvid derzhavnoi pidtrymky didzhytalizatsii maloho ta serednoho pidpriemnytstva: monohrafiia [International experience of state support for digitalization of small and medium-sized enterprises: monograph]. Poltava: PUET, 141 p. Available at: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=SSor-SIAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=SSor-SIAAAAJ:H_jBuBxbQIAC (accessed April 1, 2024).

6. Skliar H. P., Pedyk O. O. (2010) Mekhanizm zabezpechennia finansovoi stiiikosti pidpriemstv spozhyvchoi kooperatsii ta yoho udoskonalennia v umovakh perekhidnoi ekonomiky [The mechanism for ensuring the financial stability of consumer cooperative enterprises and its improvement in the conditions of a transitional economy]. *Ukrainska kooperatsiia*, no. 3. Available at: <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/2010-3/num/Cskljar.htm>

Nataliia Pedchenko, Anna Shyrochkina, Olena Lapechuk, Yuriy Nestulya, Olexander Nestulya, Poltava University of Economics and Trade. Directions for improving the management of the financial potential of the consumer society in the conditions of war.

Annotation. *The purpose of the article is to generalize the best practices of financial potential management and to develop effective directions for improving its management for enterprises and organizations of consumer cooperatives in wartime conditions. Research methodology.* Achieving the goal stated in the article was implemented using the following research methods: logical generalization, scientific abstraction, structural analysis, analytical method. **The results.** The article substantiates the main principles of financial potential management, discloses the peculiarities of management of enterprises and organizations of the consumer cooperatives system, and proposes the main directions for improving the policy of financial potential management. Such areas are aimed at increasing the efficiency of the use and reproduction of the company's main and current assets, increasing the efficiency of human resources management, and increasing the efficiency of managing economic and financial processes. Information products are offered that will allow you to take into account the features of financial potential management on the basis of certainty with its main components, their structure and significance for obtaining an integral indicator of development. **Practical significance of research results.** The practical use of the proposed scientific and theoretical approaches will improve the management of the financial potential of enterprises and organizations of consumer cooperatives.

Keywords: management, improvement, financial potential, enterprises and organizations of consumer cooperatives, features, war.